

Možnosti uplatňování genetiky

Cílem tohoto příspěvku je připomenout široké holubářské veřejnosti některé základní pojmy z vědeckého oboru zvaného „Genetika“. Pro mnohé to je složitá a komplikovaná disciplína a považují ji za příliš obtížnou, než aby se jí pokusili alespoň trochu porozumět, natož s ní běžně pracovat. Pokusím se tyto obavy rozptýlit. Prostřednictvím vysvětlení praktického obsahu některých základních pojmů se budu snažit ukázat na možnosti využití základů genetiky při současném šlechtění holubů všech barevných i kresebných okrasných plemen.

Zájemce o hlubší poznání teoretických základů genetiky, na které zde není prostor, odkazujeji na moji práci **Základy genetiky v chovu holubů** z roku 1984 publikovanou v Informačním zpravodaji okrasných a užitkových holubů číslo 3/84, 4/84 a 1/85 a znovu po letech v tomto IZ v číslech 2-3/1999. Za nejlepší zpracovaný a laické veřejnosti přístupný obecný výklad genetiky považují publikaci Šilera a Fiedlera, 1978: ABC genetiky drobných zvířat, ze které jsem i já čerpal a každému holubáři bych tuto knihu k přečtení doporučil.

Velice poučný článek pro všechny příznivce šlechtění nejen moravských pštrosů vycházel v časopisu Chovatel 01/2007 až 04/2007 pod názvem Téměř od Adama k aleické sérii „K“ z pera Ing. Milana Havlíka, skutečného průkopníka uplatňujícího základní poznatky genetiky ve vlastní šlechtitelské praxi při zušlechťování vzácných rázů šedohnědých (lépe snad šedočerných a nejlépe stříbrných), červeně popelavých, modrých bronzovopruhých, bronzově šupinatých a bronzově šupkatých.

Dalším významným českým autorem, jehož články v souvislosti s genetikou holubů a s propagací zodpovědného a vědecky podloženého přístupu ke šlechtění a zejména k posuzování holubů všech plemen a jejich nových rázů, je přítel Jaroslav Šindelář, jehož řada článků v časopisu Chovatel-rádce a v Chovatelském magazínu mnohým chovatelům ukázala cestu, kudy a jak by se mohlo naše holubářství rozvíjet. Za vše uvedu dva zásadní články - Genetika a šlechtění holubů, Chovatel-rádce, 1/2007. Dále pak Zbarvení holuba - kresba, vzorek, Chovatel-rádce 8/2007.

Nelze také opomenout některé zahraniční publikace známých světových holubářských genetiků jako je například profesor Lester Paul Gibson a jeho poslední vydání knihy Genetics of Pigeons, 2005, nebo Axel Sell, autor knihy Breeding and Inhe-

ritance in Pigeon, 1994. Nebo starší autory - profesory W. F. Hollandera a W. M. Leviho, ze kterých ve své době vycházel jeden z prvních popularizátorů genetiky holubů v Čechách Ing. Jiří Havlín, CSc.

Vrcholem aktuálního zdroje poznání je současná možnost pro každého holubáře i z České republiky, stejně jako z celého světa, přihlásit se a za minimální poplatek 10,- USD ročně je možné dostávat do vlastního internetu každý měsíc PIGEON GENETICS NEWSLETTER, EMAIL VERSION, EDITOR: LESTER PAUL GIBSON, Adresa 417 S. Chillicothe St., Plain City, OH 43064. Jeho e-mail je Pigeongibs@aol.com. Pro skutečné zájemce o přehledný výklad základních informací z oboru genetiky holubů musím doporučit webové stránky Ronalda Huntleye z USA <http://www.angelfire.com/ga/huntleyloft/Page1.html>

Bývá zvykem použít literaturu uvádět na konci článku nebo vě-

ti živých organismů. Jednoduše řečeno, z toho vyplývá, že zákony genetiky objasňují, proč jsou vylétci po jednom páru více podobní svým rodičům než druhým holubům na holubníku (= dědičnost). A dále proč vylétci po jednom páru rodičů nejsou naprosto stejní a proč existuje u sourozenců určitá variabilita (= proměnlivost). Bez hlubšího výkladu teorie o genotypu a fenotypu je pro holubáře nejdůležitější pochopit to, že každá vlastnost, čili námi, holubáři, nazývaný každý znak = hlava, oči, obočnice, zobák, barva, lesk, svit, kresba, křídla, ocas, struktura peří, nohy, postoj, krk i postava jsou vlastně znaky či vlastnosti, které mají svůj genetický podklad, který vytvoření znaku na holubovi podmiňuje. Tento genetický podklad tvoří řetězec deoxiribonukleové kyseliny = DNK, který je umístěn v chromozomu, což je nedílná stavební součást jádra každé buňky daného jedince.

Řetězec DNK lze přirovnat k magnetofonovému pásku, který nese informaci o tom, co bude z pásku

brya až do dospělosti a tím určuje formování všech jeho znaků a vlastností v průběhu celého života daného organismu. Je fantastické a jedinečné, že na zeměkouli funguje v živé říši pouze jeden jediný takový genetický kód a systém, který je společný pro viry, mikroby, houby, rostliny, zvířata i člověka, což dokládá jedinečnost vzniku a vývoje života na Zemi.

Po nezbytném nutném odbočení k teorii se nyní vrátíme k našemu holubaření a zušlechťování jednotlivých chovů či celých rázů a nakonec i celého plemena. Pro všechna plemena holubů platí ty samé zákony genetiky, jako i pro všechny ostatní živočichy i pro člověka. Stojí za znovu zopakování základní poučky, že vytvoření a formování každého znaku má svůj genetický neboli molekulární biochemický podklad zakotvený v DNK umístěné v chromozomech v jádru každé buňky. Holub skalní (Columba livia), jakožto předek našich domácích holubů, má 40 párů chromozomů. Další nezbytná teorie, kterou si nedbeme složitě dokazovat, ale kterou je nutno přijmout, je, že každý jedinec má všech 40 chromozomů vždy ve dvojicích čili v párech chromozomů, z nichž vždy jeden chromozom v daném páru chromozomů pochází od otce a byl předán spermií a druhý párový chromozom pochází od matky a byl obsažen v neoplozeném vajíčku. Právě touto a ne jinou cestou je zajištěno, že do zárodků přechází právě polovina informace pro vytvoření každého jednoho znaku nového jedince jednak od otce a polovina informace od matky a pouze jejich nová kombinace vytváří určité změny v projevech znaků u potomka (= tím je řízena dědičnost). A současně dochází ke kombinaci 40 párů chromozomů, které nepřecházejí do spermie či neoplozeného vajíčka přesně tak, jak byly předány

od děda či báby otci nebo matce. A právě dvojice těchto 40 párů chromozomů se při vzniku a neustálém obnovování pohlavních buněk opět rozcházejí po jednom chromozomu z každého páru do spermií a do neoplozených vajíček. Při tomto rozdělování dvojic chromozomů dochází ke vzniku neustále nových kombinací chromozomů v pohlavních buňkách a tím i k novým kombinacím dvojic chromozomů u dalších potomků jednoho páru holubů. Tímto zákonitým procesem vzniku pohlavních buněk a jejich oplozováním je určena variabilita čili odlišnost mezi všemi potomky jednoho páru rodičů (= tím je zabezpečena proměnlivost).

Co z toho pro nás, holubáře, vyplývá? Pokud napáříme jedince se stejnou vadou znaku, je vysoká pravděpodobnost, že i veškeré potomstvo zdědí od obou rodičů vloh pro tuto vadu a tato vada se bude i v dalších generacích našich holubů projevovat. Z toho plyne, že bychom se měli snažit, při vybírání chovných jedinců a jejich sestavování do chovných párů, vybrat jen jedince s minimem nežádoucích vlastností či nežádoucích forem znaků a dále, abychom v jednom páru nikdy nepřipářovali jedince se stejnou vadou, protože tím možnost jejího vyloučení z našich chovů holubů snižujeme.

Je většinou tajemstvím šlechtitele a jeho „know how“ jaké postupy ve své práci uplatní. Zcela jasně ale je, že vlastní postup připářování holubů a holubic do párů na začátku sezóny je tím „holubářským“ nejdůležitějším a nikdy by neměl být podceněn a ponechán náhodnému připáření. Jedním z možných postupů je seřazení holubů samců do jednoznačného pořadí a stejně tak i u holubic, aby nakonec v nejlepších párech - ve šlechtitelském jádře našeho chovu - byli napáření holubi a holubice z předních míst tohoto pořadí. Tím bude zajištěno, že to budou holubi a holubice s minimem negativních projevů ve většině znaků.

Při této metodě, stejně jako u všech ostatních, je nutné pracovat s dokonale vedenými rodokmeny nejméně do třetí generace předků, to je do úrovně čtyř pradědů a čtyř prabáb každého jedince. Jedině tak se vyhneme náhodné nežádoucí příbuzenské plemenitbě. Současně plně využijeme vlastních zkušeností se zápisy kvality odchova všech předků, každého naše-

deckého pojednání. Osobně považuji toto připomenutí výchozích zdrojů za velmi důležité. Předkládané odkazy na publikace a jejich autory uvádím proto, abych případně zájemce ujistil, že mají z čeho čerpat detaily, které v tomto krátkém příspěvku nelze v plném rozsahu postihnout.

Pro účely tohoto pojednání se omezím pouze na ty nejpodstatnější základy genetiky a vysvětlení možností jejich praktického využití.

I. Podstata dědičnosti a proměnlivosti = něco málo teorie pro naši praxi

Stručná definice genetiky může znít i takto: Genetika je nauka o dědičnosti a proměnlivos-

přehráno a co tedy bude slyšet v reproduktoru. Velice podobně řetězec DNK nese v pořadí svých stavebních jednotek zakódovanou informaci o tom, jaké bílkoviny budou v buňkách daného jedince vytvářeny od em-

v holubářské praxi

ho vlastního chovného jedince. V těchto zápisech a jejich vyhodnocení je právě ona chovná hodnota vlastního chovného materiálu a jeho přednost před nakoupenými holuby, jejichž předky a hlavně dosavadní potomstvo zatím neznáme.

Ostatní holubi, tak říkající pod čarou, ať slouží jako chůvy. U nich s velice nízkou pravděpodobností můžeme čekat, že kombinace vloh jejich rodičů bude u potomstva příznivější a že právě jejich potomstvo bude lepší než vlastní, ne zcela špičkoví, rodiče. V tomto ohledu se vyplácí, pro dosažení vysoké pravděpodobnosti kvalitního odchovu, skutečně přísný a nekompromisní výběr a vložené investice do nákupu špičkových holubů. Někdy stačí i pouhé zapůjčení kvalitních jedinců na jednu nebo i na část chovné sezóny, abyste do svého chovu přinesli pozitivní vlohy z genetického základu kvalitních chovných jedinců a omezili reprodukci a opakování se ve vlastním chovu negativních vloh.

Tolik asi k základnímu holubářskému přístupu ke šlechtění, které je tvořeno čistokrevnou plemenitbou v rámci jednoho barevného a kresebného rázu v rámci jednoho plemena. Ta se opírá o výběr čili o selekci nejlepších jedinců, jež se stanou rodiči dalších generací. Tímto „pouhým výběrem“ a „záměrným připarovaním“ pozitivně ovlivňujeme svoji populaci holubů a zvyšujeme v ní podíl žádoucích genetických vloh a vyřazujeme vlohy nežádoucí. Lze předpokládat, že takto nějak šlechtění holubů u většiny chovatelů probíhá nebo by probíhat mohlo a mělo.

II. Malý exkurs do budoucna – věda a pokrok nezastavíme

Doufám, že mi genetici a znalci oboru odpustí toto určité výše napsané zjednodušení a zevšeobecnění. Detailní znalost zákonů dědičnosti všech znaků určitého organismu by byla ideální, stejně tak jako znalost a dešifrování genetického kódu obsaženého v dezoxiribonukleové kyseliny označované zkratkou DNK. Toto vše ale je již dnes skutečně proveditelné. Jen doposud je to finančně velice nákladné. Lidstvo se samozřejmě o toto dešif-

1 Moravský pštros žlutý běloocasý z chovu Miloslava Římka, foto Miloslav Římek. **2** Moravský pštros stříbřitý šupinatý z chovu Ing. Vladimíra Haunera, foto Zdeněk Gorgoň.

rování genetického kódu v rámci jednotlivých chromozomů snaží u člověka s ohledem na medicínu a zdraví lidí a dále snad pouze u laboratorních myší a ekonomicky významných hospodářských zvířat jako je skot, prasata a drůbež s ohledem na výživu lidstva. My se ale musíme smířit s tím, že u holubů se nedá předpokládat takový vědeckovýzkumný pokrok a takové uplatnění vědy v praxi. Tím ale pro nás, zájemce holubáře, bude i nadále ono „klasické šlechtitelství“ určitě zábavnější a přitažlivější.

Teoreticky by se mohla některá následující generace holubářů dožít doby, kdy bude možné ve zkumavce laboratoře nechat si přečíst genetickou informaci z několika prvních buněk embrya v oplozeném vajíčku a počítačovým programem a genetickými manipulacemi tento genetický materiál nechat upravit tak, aby vznikl ideální jedinec. Osobně si myslím, že věda a výzkum mohou jednou v budoucnu takového poznání i praxe dosáhnout. Bylo by ale otázkou, zda by takovéto holubaření na bázi nejmodernějších vědeckových postupů metod molekulární genetiky a biotechnologií chovatele stále ještě bavilo a naplňovalo dostatečným chovatelským vžitím.

Omlouvám se za odbočení z kategorie vědeckofantastické literatury, ale považoval jsem za svou povinnost upozornit i na směry možného vývoje vědeckého oboru genetiky a hlavně perspektivy jejího praktického uplatnění. Ty se chovatelsství budou jednou také dotýkat a u hospodářských zvířat formou klonování, selekce embryí a genových manipulací již dnes začínají běžně fungovat.

III. Trochu nezbytného názvosloví – čili odborná terminologie

K tomu, co bylo v první části napsáno, lze v teoretické rovině najít 100 + 1 výjimku, jako u každé skutečné vědecké disciplíny,

kteřou genetika bezesporu je. Přesto, že mnozí rádi namítají, že naši předkové vyšlechtili jednotlivá plemena i nespočetné barevné a kresebné rázy bez znalostí genetiky, je přece jen dobré a prospěšné o genetice něco vědět. A potom už jen záleží na tom, jak s tímto řádky každý sám naloží. Zda je použije pro zlepšení svého chovu – to v lepším případě – nebo zda tyto řádky použije jako další argument, proč se genetice a jakémukoli novému poznání i nadále vyhýbat.

Pro ty, kteří vydrží číst tyto řádky dál a kteří mají zájem se o genetice něco více dozvědět a snad jí i více porozumět, připomenu základní plemenářskou terminologii. Jedná se například

předpokládat. Například u drůbeže je minimální hranice početnosti pro nejmenší, takzvané randembrední linie, 20 kohoutů a 60 slepic a jejich připáření je přísně kontrolováno, tak, aby se předešlo příbuzenské plemenitbě a aby nedocházelo ke ztrátě některých málo zastoupených genetických vloh čili alel z takové linie. U běžných komerčních linií se za základ bere nejméně 200 jedinců v linii.

Genealogické linie jsou typické zejména pro koně nebo skot. Ty jsou vázány převážně na samčí jedince postupně navazující na významného předka a vyznačující se pokud možno jeho typickými exteriérovými vlastnostmi a hlavně přednostmi pro dané plemeno. Ve svém chovu každý máme určité linie samců, kde si pamatujeme jejich otce, dědy a pradědy, ale často i linie holubic, jež připomínají své matky, báby či prabáby. Proto pojem genealogická linie svůj praktický plemenářský význam i v holubářství snad může mít.

Stojí za připomenutí, že

postupem, je to nejčastěji, co na holubníku budeme mít.

Vrcholem i začátkem konce mnohých plemenářských a šlechtitelských postupů byla a je **příbuzenská plemenitba**. Ta je vynikající pro ustálení pozitivních projevů znaků, ale často sklouzne až k negativnímu dopadu na plodnost. Nelze, jako u svého živého a biologického, jednoznačně zevšeobecnovat. Ve světě jsou známy vysoce imbrední = příbuzenským pářením udržované populace fungující 40 a více generací pářením na sestru v drůbeže. Vedle toho ale drtivá většina takto založených linií skončila neplodností nebo fixováním letálních znaků. Pravda ale také je, že u vyšlechtění většiny nových plemen a linií se uplatnila právě příbuzenská plemenitba.

Je tedy pouze na holubářích šlechtitelích, jakou metodu připáření zvolí. Za nejvhodnější metodu příbuzenské plemenitby je ale považováno připáření potomka s 50 % podílu genetické informace od svého předka právě

na tohoto vynikajícího rodiče, čímž se fixuje a tedy opakuje v jejich potomstvu takzvaného zpětného (B1) připáření až 75 % úspěšného genetického základu. Pokud znovu holubičku z takovéhoto příbuzenského páření opět použijeme zpět na nyní už jejího vlastního otce i děda v jednom jedinci, nebo při opačném pohlaví holoubka vnuka páříme na bábu a matku v jednom rodiči v páru, dostaneme v (B2) zpětném křížení v potomstvu až 87,5 % původního úspěšného genetického základu. Pozitivním přínosem by to bylo, pokud by platilo, že pozitivní projev znaku je určen homozygotní formou zastoupení alel v genech. Obecně je ale známo, že plodnost a jiné znaky vyžadují pro svoje pozitivní projevy heterozygotnost a v takovém případě úzká příbuzenská plemenitba by mohla vést do slepé uličky. Vše je otázkou náhody, která může nahrát jen připraveným, kteří to vyzkoušeli a kteří byli připraveni nést i následky neúspěchu, především ve snížení plodnosti takovýchto jedinců.

Daleko častějším plemenářským postupem je ale opačný přístup, to je **zušlechťovací meziplemenné křížení**. Za to se považuje připáření jedince jiného plemena nebo v našem případě u holubů někdo považuje za křížení připáření jedinců jiné

v současné době každého chovatele holubů každý chovatel dá přednost holubovi s rodokmenem před holubem bez rodokmenu. Znám případ chovatele poštovních holubů, Zdeňka Novotného z Čepí u Pardubic, který získal špičkového holuba na jeden měsíc pro odchov potomka. A tak, aby maximálně využil genofondu daného samce, napáří jej v holubníku současně s pěti holubicemi a snese-ní vejce jednotlivými holubicemi podsadil připraveným pářím. Z jednoměsíčního zapůjčení chovného holuba se mu podařilo získat devět potomků pro založení špičkového jedince.

Přes určitou tradici s chovem genealogických linií u některých chovatelů bych u holubů obecně raději doporučoval pracovat se skutečně zodpovědně v plněném rodokmenem nejméně do třetí generace předků a se zápisem kvality potomstva z každého napáření. Vlastní chovný holub či vlastní chovná holubice s rodokmenem plným vlastních nebo i nakoupených předků, ale dostatečně prověřených ve vlastním chovu a se známými vlast-

o termíny jako je **čistokrevná plemenitba**. Ta předpokládá připarování pouze jedinců téhož plemena. U holubů by se toto dalo často upřesnit až na jedince jednoho barevného a kresebného rázu. Samozřejmě budou zastánci výkladu terminologie založené na slově plemenitba a budou za čistokrevnou považovat plemenitbu v rámci plemena, bez ohledu na nižší jednotky, tedy barevné a kresebné rázy v daném plemenu. Podstatné ale je, aby každý, kdo s tímto termínem pracuje, přesně věděl, kterou hranici uznává a jednoznačně to vždy vyjádří.

Liniová plemenitba by měla vycházet ze založení linií, což u drobnochovatele lze jen těžko

Málo chované rázy českého staváka

barvy či jenom kresby v rámci plemena. Měli bychom samozřejmě vždy znát jasný cíl, co má druhé plemeno či ráz v plánovaném křížení zlepšit. Jaké znaky budou shodné, kde čekáme zlepšení a hlavně ve kterých znacích jsou odlišnosti největší a co budeme muset výběrem a dalším zpětným křížením do našeho výchozího plemena a rázu odstranit a co ustálit. Na první pohled patrní kříženci často přetrvávají v závislosti na počtu a formě odlišných znaků i několik generací, než se zpět ustálí všechny znaky v žádoucích formách našeho cílového barevného a kresebného rázu.

Pro samotného chovatele může být jakékoli křížení přínosné, pokud jej má stále pod kontrolou a z rodokmenů po řadu generací ví, co může kdy od kterých holubů očekávat a hlavně s jakými holuby je může napáří. Nepříjemně překvapení může čekat nezasvěceného chovatele, který si koupí holuba bez rodokmenu a bez znalosti z jakého meziplemného křížení jedinec pochází.

Zde stojí za to připomenout nesmírně důležitou, obecně vžitou plemenářskou zásadu uplatňovanou i mezinárodně zejména u skotu, že v případě zušlechťovacích meziplemných křížení musíme hovořit o kříženci, pokud předci původního plemena jsou u jedince zastoupeni méně jak 87,5% podílem. Neboli jedinec vzešlý z meziplemného křížení může být považován za zušlechtěného jedince daného původního plemena pouze v případě, že má podíl genu zušlechťujícího, tedy jiného plemena, maximálně 12,5% a méně. Přeloženo do holubářské terminologie to znamená, že pokud použijeme (tak jak je v posledních letech časté) holuba nebo holubici jiného plemena s cílem zlepšit určité exteriérové znaky, plodnost či cokoli jiného, měli bychom to vždy uvést v rodokmenu. Rodokmen by měl být kompletní minimálně do třetí generace předků. Z obecně plemenářského přístupu bychom neměli nikdy kupovat holuba bez úplného rodokmenu.

Laicky řečeno, skutečný zástupce kteréhokoli plemena by mohl mít maximálně jednu prabábu nebo jednoho pradědku v rodokmenu jakožto příslušníka jiného plemena. Jinak by vás měl příslušný holubář-šlechtitel slušně upozornit, že vám prodává křížence, který může, ale i nemusí, vašemu chovu prospět. Vše záleží jen na serióznosti prodávajícího a důvěřivosti kupujícího.

(Pokračování příště)

RNDr. MILAN TYLLER,
vzdělávatel KCHMP Brno

Jako dlouholetý hlavní poradce chovu Klubu chovatelů českých staváků, který je nejen největším holubářským klubem v ČR, ale patří i k největším v Evropě, jsem velmi uvitál, že nový předseda ÚOK Pavel Wieder uchoopil téma vzácných a málo chovaných rázů českých a moravských plemen holubů a navodil tak příznivou atmosféru k diskusi na toto několik desetiletí opomíjené téma. Jsem také rád, že první v diskusi zvedl rukavici odborník nad jiné povolaný, genetik a vzdělávatel Klubu chovatelů moravských pštrosů RNDr. Milan Tyller. Oba dva zmínění autoři ve svých statích uvedli na toto téma hodně inspirativních myšlenek, které už nemusím opakovat. Snad jen úplně nesouhlasím s Dr. Tyllerelem v jeho názoru, že by tato snaha měla být rozšířena i na ohrožené cizí plemena holubů. I když je to jistě ušlechtilá myšlenka, obávám se, že v důsledku katastrofálně klesajícího počtu holubářů v posledních dvaceti letech, nebude mít naše holubářství na to dostatečnou kapacitu. Značně velkým úkolem bude i zachraňování vzácných rázů našich plemen. Tím spíše, že v současnosti je celá řada těchto rázů v rukou dvou tří chovatelů, mnohdy ve věku nad 75 let!

Klub chovatelů českých staváků (dále jen KCHČS) už od založení v roce 1924 věnoval málo chovaným rázům velkou pozornost, o čemž svědčí jak pravidelné výzvy členům k jejich záchraně, tak i konkrétní pomoc jednotlivým chovům, včetně pomoci finanční. Jako příklad uvedu finanční příspěvek Klubu vynikajícímu chovu žemláčků stavitele Aloise Červinky z Nymburka v první polovině třicátých let minulého století. Tento chov dominoval na velkých výstavách ve dvacátých a třicátých letech a také byl vybrán pro reprezentační českou kolekci v roce 1936 do Lipska, kde vystavil i plchy Bohumil Kratochvíl. Po první klubové speciální výstavě v roce 1929 udělil Svaz spolků holubářských prostřednictvím Klubu

telům českých staváků a mezi významnými byla i řada chovatelů málo chovaných rázů českých staváků. Zlaté medaile obdrželi chovatelé František Hudec z Českého Brodu na červené a modré mramorované („baboráky“) a Miloš Čížek z Příbrami na modré bělohroté, stříbrné medaile dostali František Fürst z Dobřichovic na bílé barevnopruhé a Alois Červinka z Nymburka na žemláky a bronzové medaile dostali Josef Chrástil z Velvar na plchy, František Jiroušek ze Sedlčánek u Čelákovice na modré plamínky a Bohumil Kratochvíl z Ořechu na plchy a žluté lysé, kteří v té době také patřili k ohroženým rázům (na I. klubové speciálce 1929 byli vystaveni jen tři holubi).

Negativní publikační činnost vůči ohroženým rázům českých staváků byla spíše výjimkou, bohužel mezi kritiky byl i autor první monografie o českých stavácích „Český holub staváci“ autoritativní Severin Flora. Ten svými odmítavými názory k ohroženým rázům ve svých článcích ve dvacátých a třicátých letech minulého století v řadě odborných časopisů ovliv-

ňoval mnoho chovatelů českých staváků. Na sklonku své chovatelské a autorské dráhy se s Klubem rozešel úplně.

Systematickou pomoc jak ohroženým rázům, tak i novošlechtěným rozvinul KCHČS koncem sedmdesátých let minulého století úpravou vnitřní klubových soutěží na svých celostátních speciálních výstavách. **Ohrožené rázy** soutěžily v kolekcích společně v Memorálu Františka Hudce (legendárního chovatele „baboráků“) a novošlechtění mělo rovněž vlastní soutěž – Memorál Vojtěcha Mrštíka.

V posledních letech jsme strukturu soutěží ohrožených rázů prohloubili a přizpůsobili současnému stavu a z původního **Memoriálu F. Hudce** vznikly soutěže tři.

V původním Memorálu F. Hudec zůstaly pruhové a kapraté rázy českých staváků, konkrétně mramorování, plši, žemláci, peničci kapratí, bělohrotí i lysí a žlutí a červení kapratí a pruhoví. Patří zde i modří a stříbrní bezpruzí a bezpruzí žemláci.

V novém **Memoriálu Arnošta Zákona** soutěží všechny barvy bělopruhých,

ji mezi ohrožené rázy opět vrátí. V současnosti v Memorálu M. Nováka soutěží žlutí a modří plamínky, žlutí bělohrotí, bílí barevnoocasí všech barev včetně plamínků, bílí žlutopruzí a červenopruzí a žlutí a modří tygří. Zde patří i všechny barvy bělohrotých lysáků a šedohnědí (vč. kapratých a pruhových).

Pochopitelně do výše uvedených memoriálů automaticky přecházejí i nové rázy z Memorálu V. Mrštíka. Není vyloučeno, že v nejbližších letech se mohou dostat mezi ohrožené rázy na

příklad i modří bělohrotí, černí plamínky a žlutí lysí. Situace se může negativně změnit i v důsledku několika úmrtí několika chovatelů tam, kde není žádný „pokračovatel“ v chovu. V těchto případech je role klubů klíčová a nezastupitelná. Věc značně komplikuje i skutečnost, že řada chovatelů ohrožených rázů je mimo ČSCH a tím i mimo klub a není o nich dobrý přehled. Částečným řešením by v těchto případech mohl být návrat k v našem Klubu osvědčenému systému suplování (neexistující nebo příliš vzdálené) ZO oblastní pobočkou Klubu. A stojí i za úvahou podstatné snížení členských příspěvků v ČSCH i Klubu pro chovatele ohrožených rázů v důchodovém věku. Nesmírně důležitou je i otázka posuzování ohrožených rázů na výstavách všech typů. I zde – zejména v našem Klubu – by věci pomohlo urychlené řešení dalších

„klubových“ posuzovatelů, protože ti mají daleko lepší přehled o stavu jednotlivých rázů než nejméně 75% stávajícího posuzovatelského sboru. To není kritika, to je konstatování dlouhodobě trvajících stavů. KCHČS má už několik desítek let velmi dobrou zkušenost s posuzováním předních chovatelů na neoficiálních akcích Klubu a nakonec i v chovatelsky vyspělých USA a Kanadě je na tomto jednoduchém a levném principu postaven celý systém posuzování – a funguje výborně!!! Podobně to fungovalo i u nás před válkou a náš Klub byl první, který má

